

MARIA POSTU

Arca lui Breban

Eseu despre opera lui Nicolae Breban

Colecția: GALERIA ARTIȘTILOR
Coperta și colaj: Florin AFLOAREI
Portret de Aura CHRISTI

Lector: Aura CHRISTI
Tehnoredactor: Carmen DUMITRESCU

Editura Ideea Europeană
OP-22, CP-113, Sector 1, București,
Cod 014780, România
Tel/Fax: 4021-2125692; 4021-3106618
E-mail: office@ideeaeuropeana.ro
www.ideeaeuropeana.ro

Anul apariției: 2011
Ediție Digitală

ISBN 978-973-1925-56-1

Copyright © 2011 Ideea Europeană

„Nu-nu, orice am zice, marele șarpe ne-a dăruit o altă lume, se zice, a suferinței, dar... sus, da, acolo, «sus», nu se întâmplă nimic, pe cuvânt! Or, noi vrem să se întâmple, să se miște ceva cât de cât. Și isteți, descurcăreți cum suntem, am făcut din această «mișcare» chiar și o lege... Și-apoi... pacea și războiul cine le-ar fi inventat... acolo, sus? Sau ura și... împăcarea, odihna, da-da, odihna după ură, energia numită ură, entuziasmul numit ură! A, sus era «regatul iubirii», dar permiteți-mi să am dubii, căci... ce fel de iubire ar fi fost asta, fără... șansa, da, a urii, dar și a... pierderii ei, a iubirii, a acelu dor după o altă persoană....”

Nicolae Breban, *Jiquidî*

ARGUMENT

Aceasta nu este o arcă a salvării, a speranței, a regenerării sufletești, nici locul în care personaje-kamikaze aruncă în jur în timpul sacrificiului lor, bunătate, generozitate, blândețe, înțelepciune, cumpătate. Nu este o arcă pe care a supraviețuit tot ce a fost mai bun din omenire, ci o arcă pe care s-au îmbarcat, odată cu cei ce meritau să fie salvați, și cei ce întrupau demonismul, cu tot ce implică el. Da, pe Arca lui Breban există animale din toate speciile, dar nu cele care ar merita să perpetueze lumea, dimpotrivă, acelea care nu trebuie să-și împrăștie în lume ideile incendiare, dar nici nu trebuie uitate, ignorate. Aceasta e o arcă a aducerii aminte, e un fel de arcă a „condamnaților”, în care cei puternici iau cu ei drept zălog victime inocente ce nu-și pot păstra până la capăt puritatea, cu care într-adevăr ar fi putut salva umanitatea, și se lasă atrase de mirajul malefic al puterii. E doar o arcă simbolică. Fictivă, sau e chiar lumea noastră condamnată să plutească în derivă pe un ocean sub care pândește un tsunami apocaliptic? Da, într-adevar, Breban nu neglijează

nici o specie, sunt toate conservate aici, e destul să înlături dificila, fragila și totuși rezistentă perdea țesută din mii de pagini de carte, pentru a descoperi o umanitate crudă, pe care mulți dintre noi, dintre cititori sau autori, avem tendința de a o evita, tendința de a o machia, de a-i face operații estetice, de a o pune să concureze la un concurs de Miss... alături de glorii ale altor veacuri care și-au conservat frumusețea intactă. În domnișoara Realitate mulți avem trufia de a crede că ne integrăm perfect, că suntem o părticică a ei și că ea, Realitatea, trăiește în și prin noi. Dacă H.P. Bengescu se arăta mirată, într-un interviu, că boala nu apare în aceeași măsură, ca temă centrală, la toți romancierii, ea reprezentând „compromisul firesc dintre viață și moarte”, Breban merge mai departe și pledează, prin întreaga sa operă, pentru ideea că nu există viață fără putere, mai bine zis, fără *boala de putere* sau *puterea ca boală*.

LA ÎNCEPUT A FOST PUTEREA...

*„Ce fel de patimă iese carea
te chinuiește?”*

Dimitrie Cantemir,
Istoria hieroglifică

De la Dimitrie Cantemir, la Nicolae Breban, puterea ca sursă de inspirație, a atras, a fascinat, a monopolizat, putem spune, interesul și talentul prozatorilor, a subordonat celelalte teme artistice, s-a insinuat discret sau violent printre ele, încât totul ce părea la început altceva, se dovedește a fi în cele din urmă... putere multiplicată, metamorfozată, ca sub bagheta unui iluzionist căruia i-a scăpat de sub control imaginația și se răzvrătește împotriva celui care aspiră s-o închidă într-o carte și apoi s-o doneze în doze infime unei umanități însetate de senzații din ce în ce mai rafinate și mai diverse.

Cititorul mai mult sau mai puțin avizat, dornic să pară mai mult decât să fie, iluzie în care cad înconștient mulți dintre noi astăzi, în căutarea unei noi teme de dezvoltat într-un eseu, așa

cum mi-am propus eu, recunoaște această stare atât de ambiguă, complexă, ineputabilă, imposibil de captat și de capturat în formule strâmte, în cuvântul *putere*, acest cuvânt-zeu, supratema artei și a nonartei din toate timpurile, din toate straturile, din toate zonele existenței, fie că îl vezi tatuat sub forma unui cap de tigru pe bicepșii unui stripper, fie că e un grafitti pe un perete abandonat, sprijinindu-l să nu cadă, fie că e un taler întins în stația de metrou, lângă un artist care nu va cunoaște niciodată aplauzele Scalei din Milano, și care primește fără să ceară, fie că... În fine, e monstrul cu fața umană care nu doarme niciodată și, metamorfozat în sute de prezențe apetisante, de la vocea cristalină care îți oferă imaginea unei iluzii în care nu vei evada poate niciodată, pe ecranul unei plasme uriașe amplasate pe stradă, de la teancul de hârtii pe care le cară sub braț „vânzătorul ambulant” (ah, nu ai fost niciodată tentat, când te lăfăi pe scaunul din dreapta șoferului, să-i oferi tot mărunțișul din buzunar celui care la semafor te-a ademenit cu evenimentele de pe prima pagină, oferindu-i o sâmbătă liniștită?), până la puterea seducătoarelor mesaje infinite care se ascund, ca într-o cutie a Pandorei, în spatele monitorului, amenințându-te cu prieteni de care nu duci lipsă, cu conversații de care nu ai nevoie și informații inutile, cărora nu ai învățat să le rezisti și care-ți fac încet răni pe creier, răni ce vor degenera curând în cancere incurabile, dacă nu le stopezi evoluția...

Recunosc, am căzut în plasa maleficei atracții a Puterii. M-am tratat de aceste dependențe, creându-mi o alta decât aceea de a manipula conștiințe, alta decât aceea de a domina de la înălțimea unui top masele, alta decât aceea de

a mă refugia în fața unui monitor spre a conduce un regat din iluzii. Am alunecat în mrejele puterii de a nu avea nici o putere decât asupra mea. Și nu mereu, nu în orice loc, nu la comanda cuiva. Am dorit să scriu o teză de doctorat despre conceptul de putere în literatură. Imposibilă încercare. Nu poți scrie despre putere, uitându-i pe filosofi, pe politicieni, pe economiști, pe savanți și, mai ales, uitându-i pe Eschil, Sofocle, Euripide, Shakespeare, uitându-l pe Iisus, care în ciuda puterii sale, a fost alungat de Putere. Nu poți scrie despre putere în opera unui scriitor, ignorându-i pe ceilalți, pentru că, vrei sau nu, puterea traversează literatura fățiș, declarându-se din titlu, sau perfid, insinuându-se în cele mai prea puțin susceptibile romane, gata să o găzduiască, romane de dragoste, romane pentru copii, romane care se pot reduce la o singură pată cromatică, care își schimbă luminozitatea, reflexele, culoarea, puterea de iradiere, când benefică, când ucigătoare, în funcție de perspectiva din care este privită, de ochiul celui care privește, capabil singur să discearnă frumusețea sau banalitatea, mediocritatea acestei pete de culoare existențiale, poate unică.

Mi-au trebuit șapte ani să descâlcesc încurcatele ițe ale puterii, nodul gordian de sensuri pe care îl realiza puterea când încercam să mă apropiu de ea, să-i captez un sunet, o nuanță, o picătură din sângele cu care i-a contaminat pe cei care aveau sau nu nevoie de transfuzii de sentimente și noi stări. Șapte ani în care puteam să concep un copil, să-l duc la școală, șapte ani în care puteam să emigrez, să călătoresc, să trăiesc fascinante întâmplări, să aflu mii de povești și să le aștern pe hârtie, să descifrez semnele lumii sau să mă las descoperită și transformată în

personaj al altor vieți, șapte ani în care puteam să construiesc o clădire din cărămidă, oricât de mică și de fragilă, la marginea unui lac sau a unei păduri, sau a unei mări. Eu am construit doar o fragilă ambarcațiune de hârtie, căreia i-am pus numele *Puterea în literatura română* și i-am îmbarcat clandestin sau nu pe toți scriitorii băntuiți, ca și mine, de o obsesie, aceea de a capta într-un personaj, într-o operă, Puterea. Grație inspirației divine, grație conducătorului meu științific, domnul profesor Dumitru Micu, căruia îi mulțumesc încă o dată pentru minuțiozitatea și valoarea sfaturilor cu care mi-a ghidat pașii, lucrarea mea a ajuns la bun sfârșit, după șapte ani de trudă, dar tema puterii nici nu m-a epuizat și e departe de a se fi epuizat pe sine.

Câteva capitole din teza mea de doctorat sunt consacrate scriitorului Nicolae Breban, scriitor la care tema puterii ocupă un loc foarte important. Pentru că fascinația pe care marele romancier o exercită asupra mea este permanentă, mi-am propus să reiau cele două capitole și, recitindu-le, să mă las dusă de data aceasta mai puțin de acribia doctorandului care nu vrea să omită nici o opinie consacrată despre opera Maestrului, ci mai mult de bucuria cititorului care se autodescoveră în romanele lui Breban într-o complicitate afectivă, morală, intelectuală, având de multe ori impresia că – într-un straniu proces de simbioză a omului-carte, răsfățat de multe ori cu gingașa formulă drept „șoarece de bibliotecă” – eu însămi am devenit un personaj al unui roman de Nicolae Breban și am pornit în căutarea dublului meu malefic sau benefic, stăpân sau slugă, victima mea sau călăul meu, pereche a cărei necesitate o conștientizam de mult, fără să-i calculez exact dimensiunile.